

Ανατρέφοντας ήρωες

[Ορθοδοξία](#) / [Κοινωνικά θέματα](#)

[Ηλίας Λιαμής](#), Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού

Σε εποχές που κανείς δεν είναι απολύτως ένοχος, σε εποχές που κανείς δεν είναι απολύτως αθώος, αποκαλύπτεται με τον πιο τραγικό τρόπο το κενό του κοινού μέτρου και των κοινών κριτηρίων. Βέβαια, το γεγονός αυτό είχε αρχίσει να συντελείται σταδιακά από την δεκαετία του '80. Τα ... «ιδεώδη» της ελεύθερης οικονομίας (κέρδος, παραγωγικότητα κλπ) εκτόπισαν πολύ πιο εύκολα απ' όσο φαινότανε, αξίες και οράματα, που απετέλεσαν πυλώνες της Ελληνικής κοινωνίας για αιώνες. Και βέβαια, όσο η περίφημη ανάπτυξη, έστω και με τις τρομερές ανισότητες και δυσλειτουργίες, προχωρούσε, η ευμάρεια, έστω και κάλπικη, έσπρωχνε «κάτω απ' τα χαλί» κενά και στρεβλώσεις μιας κοινωνίας σε πλήρη αποπροσανατολισμό.

Τώρα όμως; Τώρα; Πώς να καλυφθεί το κενό; Πώς να αναζητήσεις αιτίες των αδιεξόδων; Πώς να αναζητήσεις λύσεις; Φουντώνουν οι συζητήσεις σε σπίτια, συγκεντρώσεις, καφετέριες και blog. Το θέμα πάντα ένα: Ο φόβος για ένα μέλλον που δεν μπορεί να εκπληρώσει προσδοκίες ανάκαμψης και βεβαίως η οργή. Ποιός

φταίει; Τι φταίει;

Στον τόπο των γκρεμισμένων κριτηρίων και του χαμένου νοήματος που συγκροτεί τον βίο, όλοι πλέον έχουν δίκιο. Δίκιο ο εργαζόμενος, δίκιο οι δανειστές, δίκιο οι κυβερνήσεις, δίκιο τα ΜΑΤ, όλοι δίκιο. Εξαρτάται σε ποιανού τη θέση βρίσκεσαι. Αν ήσουν Γερμανός τραπεζίτης, θα τιμωρούσες τη σπάταλη Ελλάδα. Αν ήσουν τρομοκράτης, θα ανατίναζες το σπίτι του υπουργού. Είσαι όμως, όπως οι περισσότεροι, ο άνθρωπος της μέσης ζωής, της μέσης οικονομικής επιφάνειας, της μέσης πίστης, της μέσης αγανάκτησης, ανίκανος, ή μάλλον ανεκπαιδευτος για το μεγάλο καλό αλλά και το μεγάλο κακό. Ο άνθρωπος του μέσου όρου. Ο άνθρωπος όμως με ένα μεγαλείο διαφορετικό: τον μεγαλείο της κοινής λογικής. Διότι αυτός, ο κοινός άνθρωπος, ο μέσος άνθρωπος, ο άνθρωπος του μέτρου, ο μέτριος -με την θετική αρχαιοελληνική έννοια του όρου-, έχει φτάσει πλέον να είναι ο ήρωας και ο σωτήρας. Διότι, μαζί με την μετριότητά του, διετήρησε την μέση ηθική αναστολή, τη μέση ντροπή, το μέσο φιλότιμο, τη μέση εντιμότητα, τη μέση συμπόνια. Είναι αυτός που δεν καταλαβαίνει, ούτε τους παράλογους προϋπολογισμούς, ούτε τις παράλογες αποφάσεις, ούτε τα παράλογα μέτρα, ούτε την παράλογη αναισθησία των κρατούντων. Αυτός, που, αν σε ένα υποθετικό σύστημα κληρωτής θητείας, λάμβανε μέρος σε αποφάσεις, αποκλείεται να τα έκανε χειρότερα.

Κι όμως! Μια τρομερή υποψία πλανάται: Μήπως η εξουσία που θα του δινόταν θα μετέβαλε και αυτόν, τον κοινό άνθρωπο της κοινής λογικής, σε παράλογο και άπονο; Για κάθε άνθρωπο, που φιλοδοξεί να διατηρήσει μια στοιχειώδη επαφή με

τον εαυτό του και να διακατέχεται από την επιθυμία μιας στοιχειώδους αυτοκριτικής, το ερώτημα είναι βασανιστικό: Αν ήμουν στη θέση του, μήπως θα έκανα τα ίδια; Αν η μοίρα με είχε φέρει σε εξουσιαστικό ρόλο, μήπως θα βυθιζόμουν κι εγώ στον παραλογισμό και την σκληροκαρδία της εξουσίας; Αν οι περιστάσεις με έφερναν, τώρα, εδώ, στη θέση του Γερμανού τραπεζίτη, που ζητάει πάση θυσία πίσω τα λεφτά του, μήπως θα είχα μεταβληθεί σε ένα άπονο θηρίο; Πώς να μετρήσω, πώς να δοκιμάσω την ψυχή μου;

Άλλες εποχές, τα ερωτήματα αυτά θα έμεναν αναπάντητα για τους πολλούς. Ήταν εποχές, που η εξουσία ήταν στεγανή και η λογική της έμοιαζε να απέχει πολύ από τη λογική του μέσου ανθρώπου. Ξέραμε ή υποψιαζόμασταν, πως ..εκεί πάνω κυριαρχεί ο αδίστακτος σχεδιασμός, η ανέλιξη πάση θυσία, ο έρωτας της εξουσίας, οι συσχετισμοί και η αφιλία. Στην κοινωνία όμως των μέσων ανθρώπων, η συλλογικότητα, η ντροπή, το στοιχειώδες φιλότιμο, μια στοιχειώδης συμπόνια, η ετοιμότητα να συνδράμεις στην αναποδιά του γείτονά σου, γέμιζαν τις γειτονιές και την καθημερινότητα. Τα πράγματα όμως άλλαξαν. Για διαφόρους λόγους, τα χαρακτηριστικά και οι συμπεριφορές της εξουσίας έφτασαν να διαποτίσουν όλη την κοινωνία. Λίγο που η πολιτική κατάφερε να κάνει πελάτη της μεγάλη μάζα των μέσων και ...πάλαι ποτέ μετρημένων πολιτών, λίγο που η ευμάρεια δημιούργησε την ψευδαίσθηση μιας αυτάρκειας και έκανε τον διπλανό όχι και τόσο απαραίτητο, ο ανταγωνισμός και η ατομική ανέλιξη έγινε για τους πολλούς όραμα ζωής.

Βέβαια, η ζωή άρχισε να αγριεύει. Ηθική, αρχές, αξίες, συλλογικά οράματα έπαψαν πια να βρίσκονται και τόσο αυτονόητα. Μείνανε βέβαια ως ωραίες κοινωνικές και θρησκευτικές κορώνες, η εφαρμογή τους όμως άρχισε να στοιχίζει. Πώς να αντιτάξεις την εντιμότητα σε μια κοινωνία, που έχει αυτονόητη την απάτη; Πώς να επικαλεστείς την αγάπη, όταν όλος ο περίγυρός σου έχει απορροφηθεί στο κυνήγι του ατομικού θριάμβου; Πώς να μη περιθωριοποιηθείς, όταν η συνέπεια σε κανόνες ηθικούς, ακόμη και οικονομικούς έφτασε να μοιάζει ουτοπικός και ανεφάρμοστος;

Δεν τα αναφέρω όλα αυτά θρηνώντας. Άλλωστε η νοσταλγία για ένα εξιδανικευμένο από τη μνήμη παρελθόν, ούτε ωφελεί ούτε και ανταποκρίνεται πλήρως στην πραγματικότητα. Αντίθετα, μέσα στον ορυμαγδό και τις κατεδαφίσεις, βρίσκω και μια αιτία χαράς: Γκρεμίζονται πια οι ψευδαισθήσεις, πως ο κόσμος μπορεί να πορευτεί προς την αιεφορία αριθμών και ψυχών με τον αυτόματο πιλότο. Τα όνειρα ξαναβρίσκουν πια το τίμημά τους. Ήρθε ο καιρός που κοστίζουν ξανά. Κι επειδή δεν είναι πλέον ούτε αυτονόητα, ούτε δωρεάν, βρίσκονται ξανά σε θέση να γεννήσουν ήρωες.

Αυτός είναι λοιπόν ο νέος ορισμός του ήρωα: Ο καθημερινός αγωνιστής, που κάθε

μέρα, κάθε στιγμή δίνει με το λόγο και τη πράξη σημάδια ενός κόσμου ανθρωπιάς, ενάντια σε όσα απάνθρωπα και ντροπιαστικά έχουν αποδεχτεί οι άνθρωποι ως φυσιολογικά και μοιραία. Ο απλός άνθρωπος, που συνειδητά δεν μπλέχτηκε στις διαδικασίες της εξουσίας, προστατεύοντας την ψυχή του από συμβιβασμούς, ψεύδη και προδοσία. Ο άνθρωπος, που φρόντισε να κρατήσει την ακοή του ζωντανή στο κάλεσμα του διπλανού του και τη ματιά του έτοιμη να δει τι συμβαίνει έξω από την αυλή του.

Σ' αυτόν τον ηρωισμό πρέπει να αποφασίσουμε αν θα μηήσουμε τα παιδιά μας. Η απόφαση δεν είναι εύκολη, διότι τέτοιες επιλογές μπορεί να έχουν κόστος σ' αυτό που ο κόσμος ονομάζει «επιτυχία». Μπορεί να χρειαστούν κόπο, μπορεί να απαιτήσουν και χρόνο, κυρίως όμως είναι βέβαιο πως θα στηριχτούν σε παράδειγμα προσωπικό. Σε κάθε περίπτωση, η μύηση αυτή θα είναι μακρόχρονη και δύσκολη, διότι το σύστημα που τα εκπαιδεύει έχει όλα τα μέσα να διαμορφώνει ένα συγκεκριμένο τύπο ανθρώπου: Τον άνθρωπο που έχει αποθεώσει το ατομικό δικαίωμα, τον άνθρωπο που έχει βάλει σε πρώτη προτεραιότητα την ατομική του ευχαρίστηση, τον άνθρωπο που θεωρεί ήττα την αδυναμία του να καταναλώνει διαρκώς, όλο και περισσότερο. Είναι το ίδιο σύστημα, που είναι σε θέση να χλευάζει όλα εκείνα, που θα μπορούσαν να βελτιώσουν τις σχέσεις των ανθρώπων, την καθημερινότητά μας, ακόμη και την πολιτική: Το ταπεινό φρόνημα, την περιστολή των αναγκών, την άσκηση, την ισορροπία και το μέτρο.

Δεν είναι λίγοι εκείνοι που πιστεύουν, πως ένας τέτοιος προσανατολισμός δεν θα βρεθεί ποτέ σε θέση να επηρεάσει τις δομές εξουσίας αυτού του κόσμου. Κι όμως!

Όλα δείχνουν, πως τα τραγικά ελλείμματα ανθρώπων σε όλες τις θέσεις εξουσίας έχουν τη ρίζα τους στην έλλειψη ποιοτικών ανθρώπων μέσα στο μεγάλο σύνολο των καθημερινών ανθρώπων. Ακόμη και αρετές ή πρακτικές, που μάθαμε να τις συνδέουμε μόνον με τη θρησκεία, όπως η νηστεία, η καθημερινή μάχη με τα φαινομενικά ασήμαντα, αλλά κατά βάθος καταστροφικά πάθη, ο περιορισμός της απληστίας, το πλάτεμα της καρδιάς και όλα τα συνακόλουθα, είναι σε θέση να εμποτίσουν με βαθιά πνευματικότητα τα σπίτια, τους χώρους εργασίας, τις πόλεις, τα κόμματα, τα πάντα και να διαμορφώσουν μια νέα τάξη πραγμάτων, αποδεικνύοντας πως η εφαρμογή τους αποτελεί κατ' εξοχήν πράξη πολιτική. Αντίθετα, ο άνθρωπος, που δυσκολεύεται να στερηθεί ακόμη και λίγο κρέας ή να παραχωρήσει δυο πόντους δικαιώματος στον αδελφό του, δεν είναι λογικό, πως, υπό τις κατάλληλες συνθήκες, θα μπορούσε να ήταν ένας από τους σκληρόκαρδους, που σήμερα αποφασίζουν για μας;

Είναι ζωτικής σημασίας θέμα να εκτιμήσουμε την ασκητική παράδοση της πίστης μας, όχι ως ένα ατομικό άθλημα ή ως τήρηση παρωχημένων πνευματικών κανόνων, αλλά ως μόρφωση, κοινωνική καλλιέργεια και απόκτηση πολύτιμων δεξιοτήτων, εφάμιλλων όλων των πτυχίων και των διδακτορικών. Αν μάλιστα την πεποίθηση αυτή τη συνδυάσουμε με την πληροφόρηση για το πόσο επίμονα, ακόμη και οι πιο ανταγωνιστικές επιχειρήσεις επιζητούν ανθρώπους συνεπείς, ανθεκτικούς στη διαφθορά, ειλικρινείς, πειθαρχημένους σε κανόνες και δημιουργικούς στην υλοποίηση οραμάτων, ικανούς να μιλήσουν με ευγένεια, να οργανώσουν μια ομάδα, να εμπνεύσουν και να συμπαρασταθούν, τότε ίσως και να χαλαρίσουμε λίγο περισσότερο χρόνο σε μια ανατροφή των παιδιών μας συνδυασμένη με πνευματικές εμπειρίες, συλλογικές δράσεις, περισσότερες συζητήσεις και οπωσδήποτε επικοινωνία με αφοσίωση, συνέπεια και σοβαρότητα.

Η αλλαγή της κοινωνίας ξεκινάει μέσα στα σπίτια μας. Οι αυριανοί ήρωες είναι τα σημερινά δικά μας παιδιά, που μας παρατηρούν και περιμένουν από μας την καρδιά μας ολόκληρη. Από σήμερα, από τώρα αρχίζει να χτυπιέται ο εγωισμός της κοινωνίας του 2035, του 2040, του 2045. Η ποιότητα των μελλοντικών αρχόντων καθορίζεται από τη σημερινή σχέση μας με τα παιδιά μας.

Ίσως σας φαίνεται υπερβολικό. Υπάρχει όμως και μια υποψία, πως οι ηθικές και πνευματικές μας επιλογές επηρεάζουν πολύ βαθύτερα τις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις και πως η ύβρις του απόλυτου εγωισμού, που απετέλεσε το απόλυτο ιδεώδες στις δεκαετίες του '80 και του '90 παραβιάζει πνευματικούς νόμους, των οποίων την παραβίαση ήδη πληρώνουμε και σε ατομικό και σε συλλογικό επίπεδο. Την αποδοχή αυτής της υποψίας, αλλά και μιας άλλου είδους ελπίδας, την αποθέτω σε σας. Εγώ απλώς καταγράφω ένα μικρό απόσπασμα απ' τη διδασκαλία

του αγ. Αναστασίου του Σιναΐτη:

Ερώτηση: Ο Απόστολος Παύλος λέει ότι οι εξουσίες του κόσμου έχουν ταχθεί από τον Θεό. Πρέπει λοιπόν να δεχθούμε ότι κάθε άρχοντας ή βασιλεύς ή επίσκοπος προχειρίζεται στο αξίωμα αυτό από τον Θεό:

Απόκριση: Ο Θεός λέει στον Νόμο: «Θα σας δώσω άρχοντας σύμφωνα με τις καρδιές σας». Είναι λοιπόν φανερό ότι οι μεν άρχοντες και οι βασιλείς που είναι άξιοι αυτής της τιμής προχειρίζονται στο αξίωμα αυτό από τον Θεό. Οι άλλοι πάλι που είναι ανάξιοι προχειρίζονται κατά παραχώρηση ή και βούληση του Θεού σε ανάξιο λαό εξ αιτίας αυτής της αναξιότητας των. Και άκουσε σχετικά μια διήγηση:

Όταν είχε γίνει βασιλεύς ο Φωκάς ο τύραννος και άρχισε εκείνες τις αιματοχυσίες με τον Βονόσο τον δήμιο, υπήρχε κάποιος μοναχός στην Κωνσταντινούπολη, άγιος άνθρωπος, που έχοντας πολλή παρρησία προς τον Θεό, σαν να δικαζόταν με τον Θεό, Του έλεγε με απλότητα:

«Κύριε, γιατί μας έστειλες τέτοιο βασιλέα;».

Και τότε, αφού το έλεγε αυτό για αρκετές ημέρες, του ήλθε φωνή εκ Θεού που έλεγε:

«Διότι δεν βρήκα άλλον χειρότερο».

<https://bit.ly/3HT7zTx>